

13. Орлов В. Поэзия Александра Блока // *Блок А. Стихотворения и поэмы.* – Москва, 1972.
14. Просалова В. Рецепция Библии в поэмах Александра Блока и Леси Украинки // *Библейские мотивы в русской культуре и литературе*, под ред. Ч. Андрушко. – Познань, 2000.
15. Pomorski A. Duchowy proletariusz. Przyczynek do dziejów lamarkizmu społecznego i rosyjskiego komizmu XIX-XX wieku (na marginesie antyutopii Andrzeja Płatonowa). – Warszawa, 1996.
16. Cirlot J.E. Słownik symboli. – Kraków, 2006.
17. Словарь символов и знаков, под ред. В.В. Адамчика. – Москва – Минск, 2006.
18. Смирнова А.И. Концепция мифопоэтического в эстетической мысли Серебряного века, Вестник ВолГУ. 2002, серия 8, вып. 2.
19. Успенский Б. Поэтика композиции. – Санкт-Петербург, 2000.
20. Фаликов И. Среда, эпоха, ветер. Миф и явь: ранний Блок в контексте завершеного пути, Вопросы литературы. 2006, № 3, май-июнь.

УДК 811.111–342'25=161.2.09:930.25

Гриців Н.М.
(Львів, Україна)

МИКОЛА ЗЕРОВ ТА ВАСИЛЬ МИСИК: ЕВОЛЮЦІЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ПОГЛЯДІВ

Статтю присвячено вивченню літературних зв'язків М. Зерова та В. Мисика. Здійснено спробу простежити вплив М. Зерова на ранню оригінальну та перекладну творчість В. Мисика, а також прослідкувати еволюцію поглядів В. Мисика та виокремити його подальші пріоритети як письменника та як перекладача.

Ключові слова: переклад, неоклацистична школа поетичного перекладу, М. Зеров, В. Мисик, віршовий переклад, індивідуальність перекладача.

Статья посвящена изучению литературных связей М. Зерова и В. Мысыка. Сделана попытка проследить влияние М. Зерова на раннее оригинальное и переводческое творчество В. Мысыка, а также проследить эволюцию взглядов В. Мысыка и выделить его дальнейшее приоритеты как писателя и как переводчика.

Ключевые слова: перевод, неоклассицистическая школа поэтического перевода, М. Зеров, В. Мысык, стихотворный перевод, индивидуальность переводчика.

The article presents the study of M. Zerov and V. Myssyk literary connection, namely M. Zerov's influence on V. Myssyk's early literary and translation creativity. Besides, the evolution of V. Myssyk's tastes and his further priorities as a writer and as a translator are traced as well.

Key words: translation, neoclassical school of poetic translation, M. Zerov, V. Myssyk, poetry translation, translator's individuality.

© Гриців Н.М., 2011

*Молодим авторам треба завжди мати
перед собою найвище, найкраще, створене людством
(вчитися у них, змагатися з класиками, а не змагатися з колегами)*
В. Мисик

Мета розвідки – простежити еволюцію літературних поглядів В. Мисика. Дослідження включає ранній, перехідний та зрілий етапи в перекладацькій та оригінальній творчості В. Мисика.

1989 р. в журналі „Дніпро” Г. Кочур публікує статтю під заголовком „Василь Мисик. Перші кроки”. Стаття вартісна тим, що в ній вперше вміщено ранні поетичні твори В. Мисика. Це дає змогу простежити творчий шлях поета від самого початку. Зупинімось на вірші „Сольвейг”, що, за визначенням самого автора, є образом із Ібсенової драматичної поеми „Пер Гюнт” (1926 р.) [1]. Перше, що привертає увагу – простенький мотив та загальноновживана лексика, метричний розмір радше підходить дитячій лічилці, аніж творів для дорослих (щоправда, вірш писався не для друку). При цьому, метричний розмір постійно змінюється, очевидно, автор творив його не цілісно як один текст, а дописував частинами в різні періоди. Проте, риму витримано скрізь. Наголошуємо на рими, оскільки вона є тим творчим первнем, який В. Мисик відточуватиме впродовж усього літературного життя. Відчуття та розуміння рими відіграє не останню роль при поетичних перекладах, що, в свою чергу, забезпечить В. Мисикові почесне місце серед перекладачів ХХ ст. „Сольвейг” та ще кілька своїх віршів В. Мисик надіслав в листі М. Зерову, з яким познайомився завдяки А. Казці – своєму вчителю у семирічній школі. Першу збірку поезії „Трави” В. Мисик також надіслав М. Зерову. Як можемо здогадатися, відгук М. Зерова не був великим схвальним. З листів В. Мисика до М. Зерова дізнаємося, що М. Зеров дав В. Мисикові „безцінні поради”, котрих В. Мисик дотримувався в своїй літературній праці [2]. Після відгуку та деяких зауваг М. Зерова щодо збірки „Трави” В. Мисик пише: „Я сам почуваю, що трохи піднявся, – і у великій мірі за те винен Вам, за Ваші цінні, необхідні уваги, що давали Ви іноді в своїх листах. Я ні від кого більше їх не мав”. А. Казка писав до П. Тичини: „А Мисика Зеров, братику, ошелешив. Я сподівався, що він піддержитиме його, і передав збірку Мисика, аби він подбав за видавця. А він як закрутив його у „іспанський чобіт” своїх вимог (може, на дві третини і справедливих), то у нього, сердешного (почуваю!!!), і сльози видушив” [3: 503]. Та критика – це той інструмент, який сильних робить ще сильнішими. Парадокс в тім, що двома роками пізніше В. Мисик у рецензії на видання О. Ведміцького „Покоси” під заголовком „Войовничий провінціалізм” писатиме: „Ще характерне для О. Ведміцького – це поєднання техніцизму з формальною недбалістю, з повною відсутністю праці над стилем, з нерозбірливістю в доборі епітетів. Кожна поезія – ніби знята з шпальт якоїсь провінціальної газети. Закоханість у квіти – маки, рожі, веде свою генеалогію безпосередньо з провінціальних альбомів, де під малюнками букетів кучерявими почерками писалися „стихи” на зразок: *Твої щокви – точно рози...* і т.д. Час змінився, вже й панночки вимагають віршів ідеологічно витриманих” [4: 82-83].

Та чи не про свої „маки” із вірша „Сольвейг” замислювався В. Мисик? В цій же статті він пише: „Задоволеність малим, добровільна обмеженість, ігнорування справжнього літературного масштабу, щаслива впевненість, ніби то ніяких шукань не треба, ніби досить

однієї чорноземної сили – все це характеризує літературних провінціалів – не тільки на периферії, а й у столиці” [там само: 83].

Звідси виникає питання: а чи можлива повноцінна література без літератури зарубіжної, без перекладу?

Щодо перекладу, то ще А. Казка давав В. Мисикові пораду: вступити для навчання в Інститут Народної Освіти і „взяти собі літературний відділ, старанно використовуючи увесь вільний час цілого Вашого життя на вивчення мов: неодмінно!!! Хай це Вам буде законом. Мови наблизять Вам невідомі досі країни, багатющі культури народів, що завжди будуть відмолоджувати, відсвіжувати, вливати і загострювати зір” [5]. Статті та рецензії В. Мисика періоду 1928-1929 рр. (писав під псевдонімом В. Норд) показують, що письменник працював над собою, над відточенням майстерності віршування, над розширенням світогляду. В цих статтях він побіжно згадує чи цитує англомовних авторів. У статті цього періоду включає переклад німецької народної пісні, уривки поезії Р. Бернса.

Перехідний етап можемо пунктирно окреслити роками 1930 (виходить перший повний переклад) та 1956 (рік реабілітації, що дозволив повернутися в сферу перекладу). 1930 р. В. Мисик публікує „Пісню” (із поеми „Веселі бригади”) Р. Бернса в часописі „Червоний шлях” [6]. У 1931 р. у світ виходить його літературознавча стаття „Роберт Бернс. Шотландський революційний поет епохи промислової революції” [7], в якій йдеться про життя та творчість шотландського поета. 1932 р. виходить перша збірка його перекладів поезії Р. Бернса. Цього ж року В. Мисик закінчує переклад Шекспірової драми „Ромео і Джульєтта”; 1933 р. за редакцією В. Мисика публікується роман „Менгеттен” Дж. Дос-Пассоса в перекладі М. Лисиченко. Підчас перебування В. Мисика в ув’язненні в світ анонімно виходять два романи: „1919” Дж. Дос-Пассоса (1935р, 300 сторінок прозового перекладу) та „Життя й чудні та дивовижні пригоди Робінзона Крузо, моряка з Йорка, написані ним самим” Д. Дефо (1938, 744 сторінки), а також втрачені сьогодні переклади роману „42 паралель” Дос-Пассоса та роману В. Скотта „Пуритани” [8].

Таким чином, В. Мисик серйозно заявив про себе як перекладач. Щодо концепції перекладу, то тут знову виринає ім’я М. Зерова, радше його стаття „У справі віршового перекладу” [9]. Цю статтю В. Мисик „не просто читав, а уважно вчитувався, вивчав, набирався з неї снаги і розуміння специфіки творчої праці перекладача [...]” [10: 6], адже в ній М. Зеров згадує і самого В. Мисика.

Однією зі складових мовної особистості перекладача є належність до перекладацької школи [11]; під школою розуміємо сукупність теоретичних засад та підходів до перекладу. Звичайно, поділ перекладачів за школами доволі умовний, особливо з огляду на індивідуальність перекладача, яка формується під впливом багатьох позамовних чинників. Класифікуючи українських перекладачів за школами, Л. В. Коломієць у монографії „Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу” виокремлює неокласичну школу поетичного перекладу, яку створив М. Зеров [12: 248].

Сьогодні дискусійним залишається питання щодо постаті М. Зерова як власне неокласика. Більшість дослідників визнають М. Зерова як неокласика з „грона п’ятірного” з його засадами та вимогами до перекладу (головно віршового) та оригінальної поезії; однак є й ті, які таку причетність до неокласицизму піддають сумніву. Серед них – Юрій Шерех (Шевельов), який у статті „Легенда про український неокласицизм” пише „Що,

поскілки в ті часи неокласицизм на Україні існував, поняття Микола Зеров і неокласицизм є синоніми, а ніякої школи Зерова поза численними епігонами в підсоветській Україні, яких він сам охоче віддурався б, і численними епігонами по цей бік Збруча, не було” [13: 179]. В контексті цієї доповіді дискусію щодо згаданої тематики не продовжуватимемо, однак мусимо відмітити, що вплив М. Зерова на особистість В. Мисика-перекладача незаперечний. В. Мисик слідує перекладацьким засадам М. Зерова, – 1) для перекладу обирати твори класичні, знакові, які відзначалися майстерністю і новаторством поетичної форми; 2) переклад повинен передавати загальний настрій, дух оригіналу (на противагу до перекладу дослівного) [12: 250]; 3) лексичний добір (вимога чіткості розрізнення високого та низького стилів); 4) найповніша увага до тропів і фігур та їх передачі (уникання зайвого перевантаження читачького сприйняття через незвичні образи); 5) передача метричних особливостей; 6) відтворення евфонії першотвору; 7) турбота про красу рідної мови [14: 103].

Як зазначає Р. П. Зорівчак, ключовим залишається те, що „від М. Зерова починається раціоналістичний відлік в українському художньому перекладі, що остаточно покінчив із травестіями, бурлесками, пародіями” [15: 133]. В одному з інтерв’ю [16: 2] В. Мисик ставить раціоналізм як одну з головних вимог перекладу. У випадку з М. Зеровим та В. Мисиком єдність змісту та форми – запорука професійного перекладу.

Щодо перекладацького почерку обох перекладачів, то цікаво зіставити збережені з балади „Вальтер фон дер Фогельвейд” рядки М. Зерова та В. Мисика:

Vogelweid the Minnesinger, / Фогельвайд, співець любові / кохання

When he left this world of ours, / Коли покинув наш світ

Laid his body in the cloister, / Положив своє тіло в монастирі

Under Wurtzburg’s minster towers / Під баштами монастирської церкви Вюрцбергу

[17: 88]

(Minne – з нім. *любов*, поет., заст.; Вюрцберг – місто в Німеччині)

Фогельвайд, співець кохання,

Як покинув грішний світ,

В Вюрцбургу спочив нерушно

Під вагою мшистих плит [18: 42].

(Переклад М. Зерова)

Фогельвейд, співець кохання,

Як життя своє скінчив,

Під собором монастирським

В славнім Вюрцбургу спочив [10: 512].

(Переклад В. Мисика)

Прикро, що повний текст перекладу М. Зерова втрачений, але й зачин безцінний для зіставлення. Бачимо, що В. Мисик точніший у відтворенні по-рядкового інформаційного навантаження, однак чого тільки варте словосполучення М. Зерова *Під вагою мшистих плит! This world of ours* інтерпретований обома перекладачами зі збереженням змісту, але з нівеляцією лексичної структури рядка, таким чином, *цей наш світ* у М. Зерова набуває додаткової конотації *грішний*, як протиставлення *монастирським стінам*, які М. Зеров опустив в цитованих рядках (говорити про це як про втрату не годиться, оскільки не маємо повного тексту перекладу!); В. Мисик вдало відтворює *собор монастирський*. Рядок *When he left this world of ours* означає, що співець кохання помер, В. Мисик передає його нейтральним *Як життя своє скінчив*, а от М. Зеров іде далі і подає *спочив нерушно*; семантично, обидва рядки тотожні оригіналові, однак концептуально – відті-

нені по-своєму. Попри розбіжності в лексичному оформленні обох варіантів перекладу, в них більше спільного, ніж видається на перший погляд – „повне розуміння тексту”, відтворення не тільки „видимої течії поезії, а й глибшого, затаєного її руху”, „встановлюється перевага елементів значеннєвих” [9]. Щодо конкретного вірша, то у В. Мисика відчувається легке „підігрування” мотивам Р. Бернса.

Спогади про особисту зустріч з вчителем та наставником в царині перекладу М. Зеровим та спільне перебування в ув’язненні знаходимо в нарисі „Микола Зеров на півночі” (1965 р.) [19], в Спогадах про Зерова [20], та Сторінці пам’яті [21], які автор написав на прохання Г. Кочура. Зі спогадів дізнаємося, що В. Мисик високо цінував переклади М. Зерова з римських поетів, відмічаючи переклади творів Горация, „особливо оду його з таким витворним, захоплюючим ритмом: „Не люблю я, хлопче...” і другу: „До Хлої” [22]. Зі „Спогадів про Зерова” також дізнаємося про роботу М. Зерова над англійськими перекладами Байрона та Лонгфелло. В нарисі „Микола Зеров на Півночі” В. Мисик згадує: „Якось прочитав він мені з пам’яті свій переклад вірша Лонгфелло „Вальтер фон дер Фогельвейд”, можливо, це й надихнуло В. Мисика зробити власний переклад. До французької літератури В. Мисик звернувся уже після заслання. У його доробку переклади творів П. Ж. Беранже – три вірші, Ж. дю Белле – п’ятнадцять сонетів та поезія „Розмова вільника з вітрами”, сонет П. Скаррона. Не намагаємося стверджувати, що В. Мисик слідував за М. Зеровим при відборі творів для перекладу, втім, слід відмітити наставницьку роль, яку М. Зеров відіграв у період Мисиківського ув’язнення, своїм прикладом демонструючи силу духу та віру в те, що переклад служить благородній справі – збагаченні літературного духу української нації. Виникає логічне запитання, чому про людину, яка мала такий колосальний вплив на В. Мисика, автор пише такі короткі спогади? – вісім аркушів формату А-4. Пояснюють це рядки зі „Спогадів”: „в нашому приміщенні з’явився новий прибиральник – професор Зеров”, які тають в собі прихований біль і розпач. Великий Вчитель і Наставник В. Мисика, професор, непересічний талант „поливає водою підлогу, витирає столи, замітає у конторах та в тісному коридорі”. А про дійсне захоплення говорять рядки: над перекладами „працював він багато, до самозабуття, і коли читав переклад, мені здавалося, що оточення наше – чиясь вигадка, марення хворої людини, а дійсність – прекрасний переклад Зерова Вергілієвої „Енеїди” [20].

Після заслання контакти з М. Зеровим з відомих причин обриваються. В. Мисик починає плідно працювати як поет та як перекладач, однак з часом переклад витісняє оригінальну творчість.

Маємо нагоду порівняти два переклади сонета Жоашена дю Белле „Блажен, хто звадивши всі племена земні...” українською мовою, один здійснений М. Зеровим, інший – В. Мисиком.

Joachim DU BELLAY (1522-1560)

Heureux qui, comme Ulysse, a fait un beau voyage, / *Щасливий той, хто як Уліс, здійснив хорошу подорож*

Ou comme cestuy-là qui conquiert la toison, / *Або ж той, хто здобув руно*

Et puis est retourné, plein d’usage et raison, / *А потім повернувся, сповнений досвіду і мудрості/розуму*

Vivre entre ses parents le reste de son âge ! / *Щоб прожити решту віку з батьками*

Quand reverrai-je, hélas, de mon petit village / Коли ж побачу я, ох, своє маленьке село
 Fumer la cheminée, et en quelle saison / Як димить димар, і о якій порі року
 Reverrai-je le clos de ma pauvre maison, / побачу я подвір'я (щось огорожене)/виноград-
 ник моєї бідної/вбогої хатини,
 Qui m'est une province, et beaucoup davantage ? / яка для мене є цілою провінцією та великим багатством?

Plus me plaît le séjour qu'ont bâti mes aïeux, / до того ж, мені більше подобається дім,
 збудований моїми предками,

Que des palais Romains le front audacieux, / ніж палаци Риму з величними фасадами
 Plus que le marbre dur me plaît l'ardoise fine : / до того ж, більше, ніж твердий мармур,
 подобається мені тонкий шифер.

Plus mon Loir gaulois, que le Tibre latin, / до того ж, мені більше до вподоби мій галль-
 ський Луар, ніж латинський Тібр,

Plus mon petit Liré, que le mont Palatin, / до того ж, милиший мені мій маленький Лірн,
 ніж гора Палатін,

Et plus que l'air marin la douceur angevine. / і, до того ж, більше, ніж морське повітря,
 милиша мені анжуйська солодість/солодкість Анжу [23: 210].

Ж. Дю Белле

Блажен, хто плававши далеко, як Улісс,
 Чи той, хто в рунові кохався золотому,
 Набравшись мудрості, вертається додому,
 Щоб вік дожити там, де народився й зріс.

Коли ж побачу я своє село, свій ліс,
 Димок над хатою — і в дворищі тісному
 Під шифером тонким своє житло, в якому
 Знайшов я цілий світ, що так мій дух під-
 ніс?

Мені стократ миліш моїх батьків будова,
 Ніж Рима гордого величність мармурова.
 Миліш город сільський, ніж плац, де я хо-
 джу.

Не Палатін мене до себе пориває,
 Не Тібр, не вітерець, що з моря повиває,
 Ні, рідне селище, солодкий мир Анжу!
 [10: 296]
 (Переклав В. Мусик)

Ж. Дю. Белле

З «ЖАЛІВ»

Блажен, хто, звідавши всі племена земні,
 Як мудрий Одиссей чи то Язон завзятий,
 Укритий славою чи досвідом багатий,
 Вертає в отчину — дожить останні дні.

Коли ж побачу я у рідній стороні
 Дим від тісних осель і зможу привітати
 Колючий живопліт навкруг старої хати,
 Понад усі скарби дорожчої мені?

Я так люблю цей дах, споруджений діда-
 ми,
 Що забуваю Рим і мармурові храми,
 На дикий камінь стін з утіхою гляджу;

Луару не віддам за Тібр; малу долину
 Лірє волю я висотам Палатіну,
 А сплеску римських вод – солодкий сон
 Анжу.

27/VI 1934. [24: 446]
 (Переклав М. Зеров)

Процесовість роботи з оригіналом проявляється у „структурно трисферній роботі” перекладача (рецепції оригіналу-створення концепції перекладу-порівняння його з першоджерелом) [25: 97]. Так, „на рівні сприйняття у перекладача спрацьовують, крім, звичайно, лінгвістичного чинника (знання мови оригіналу), перш за все „фоніві знання”, які є у своїй левовій частці екстралінгвальними”; „при цьому щось із змістових компонентів оригіналу ним не помічається, щось зменшується або збільшується, щось тлумачиться помилково – так народжується сенс, задум, концепція перекладу як суб’єктивна інтерпретація змістового ядра оригіналу”. „На рівні вербального втілення концепції перекладу функціонують вже майже виключно мовні чинники: знання мови перекладу, оцінка стильової манери автора оригіналу, реалізація власних стильових смаків – так народжується стиль перекладу, де першу скрипку грає індивідуальний стиль перекладача, який існує до і після конкретного перекладу і пов’язує всі витвори перекладача в одне стильове ціле. На третьому рівні (порівняння „чернетки” перекладу з оригіналом) діють фоніві та лінгвістичні знання перекладача, уточнюючі його інтерпретацію та індивідуальний стиль” [там само: 99]. В контексті розвідки, під інтерпретацією розуміємо „тлумачення”, „роз’яснення” як „комплексний процес розуміння, осмислення, тлумачення формотворчої структури вираження (тексту, висловлювання, художнього об’єкта чи системи образів, мовного акту, культурного феномену), яка має на меті відтворення смислової повноти повідомлення з його когнітивною, екзистенційною та праксеологічною значущістю” [26: 51]. У своїх пізніх працях М. Гайдеггер розглядав інтерпретацію як „універсальну форму самовияву буття в людському досвіді, яка найповніше маніфестує в поезії” [там само: 55]. Два переклади сонета Жоашена дю Белле „Блажен, хто звідавши всі племена земні...” дозволяють простежити процесуальність перекладу як джерело народження індивідуального стилю перекладача.

1. „фоніві знання”.

Аспект доволі складний для обговорення. Можемо тільки відмітити, що доробок М. Зерова з перекладів французьких авторів кількісно переважає доробок В. Мисика. Втім, слід зазначити, що В. Мисик ніколи не брався за переклад не володіючи позамовною інформацією про авторів. Збірки перекладів поезії Р. Бернса та Дж. Кітса містять переднє слово з біографічною розвідкою про авторів, про О. Генрі та авторів Сходу такого роду публікацію він включає в збірку „Зустрічі” [27]. Самі ж переклади завжди супроводжуються примітками та поясненнями. Також цікаво простежити як „фоніві знання” з особистого життя перекладачів впливали на вибір мовних засобів при перекладі. До прикладу, *село* у В. Мисика – це не просто лексема як відповідник фр. *Village*, це концепт, який наскрізно проходить всю його оригінальну та перекладну творчість. Через це може скластися хибне враження, що В. Мисик піддається впливові фонівих знань при перекладі. Другий катрен сонету Дю Белле наче описує помешкання самого В. Мисика, оскільки є тут і *тонкий шифер*, і *тісне дворище*. Щоправда, далі натрапляємо на відсутній в оригіналі *ліс та город сільський*. Нагомість, у М. Зерова фр. *Village* має відповідник *рідна сторона*, фр. *бідна хатина* – у М. Зерова – *стара хатина*. Тематика сонету така: пізнавши світ та всі його принади, людина повертається до рідного дому, щоб знайти щастя, бо саме те місце, де людина народилася та зростала, є наймилішим та найсолодшим її серцю. Власне, на цьому і акцентує М. Зеров. Лексеми *отчінà, дах, споруджений дідами* вказують на те, що для того, щоб пізнати мудрість не потрібно їхати далеко в світ, даремно сонет починається прикметником *блажен*, з конотацією, *бо почерпнув*

достатньо мудрості, щоб вернутися додому; скорочена форма в обох варіантах проводить паралель з релігійними писаннями.

Щодо конкретних рішень, то цікавою є лексема *le clos*, яка в українській мові має два відповідники: *виноградник* та *обгороджена ділянка*. Тут уже говоримо про вербальний рівень втілення концепції перекладу та реалізацію власних стилевих смаків. В. Мисик пропонує розширараний відповідник *ліс* та *дворище*, М. Зеров – *колючий живопліт*, живопліт цілком виправдано, хоча *колючий* асоціюється радше з *терновим живоплотом*, однак, живопліт мусить бути колючим, щоб запобігати проникненню сторонніх. Прямим відповідником фр. *Ulysse* є *Улісс*, саме цей варіант імені і застосовує В. Мисик. М. Зеров надає перевагу *Odisseevi*, однак вводить імплікованого персонажа *Язона*. Саме Язон вирушив у Колхиду, і за допомогою доньки колхідського царя Аета Медеї викрав золоте руно, привіз його до Греції і помстився віроломному дядькові Пелію. В. Мисик залишає цього персонажа в перекладі імплікованим, перекладаючи: *Чи той, хто в руні кохався золотому*. Два рядки, два перекладачі і два різні підходи до перекладу.

Щодо просодії: прекрасну гру приголосного [l] останнього триверсу оригіналу М. Зеров так само віртуозно обіграє і в перекладі звуками [л] та [с]. У В. Мисика ця алітерація втрачена, щоправда деякою мірою компенсована в другому катрені, з переважачим [с] та першому триверсі, з переважачим [м]. Щодо синтаксису: В. Мисикові вдалося зберегти анафору останнього триверсу, яка у М. Зерова втрачена. Пунктуація точніше відтворена в М. Зерова; що важливо, обидва перекладачі залишають питальну форму другого катрену, щоправда опускають *et en quelle saison/o котрій пори року*, відтворюючи фразу питальним *коли*.

Таким чином, навіть однаково інтерпретований сонет знаходить зовсім різне лексичне перевираження в перекладі. На цьому процесуальність перекладу не закінчується, „художній текст стає деавтоматизованим, великою мірою завдячуючи своїй багатозначності: кожен читач знаходить власний зміст” [28: 156], іншими словами, читач, на власний лад, володіючи тими чи іншими фоновими знаннями, інтерпретує твір, тобто перетворює текст в дискурс, де, під „текстом розуміємо одиницю лінгвістичного аналізу, а дискурс – комунікативного, або як такий, де існує безпосередня можливість відтворення зв’язків із життям (щоправда не застосовується до давніх текстів, де ця можливість втрачена)” [29: 123].

У зрілому періоді творчості В. Мисика ключовим стає антропоцентризм, концепція філософії буття людини та проєкція на себе стають чи не найвагомішими при виборі творів для перекладу. Через переклади та оригінальну творчість В. Мисик намагається збагнути призначення людини; особливу увагу В. Мисик приділяє тривалості життя, пошуку щастя, вічним цінностям, таким як дім, сім’я, душевний затишок. Непомітні на перший погляд тематичні вкраплення людського буття з перекладів органічно вплітається в оригінальну поезію і навпаки. До прикладу, при поверхневому прочитанні вірша Дж. Кітса „Fancy” [30: 307-309] може спершу скластися враження, що він справді про пори року та природні цикли. Та рядки:

She will mix these pleasures up
Like three fit wines in a cup,
And thou shalt quaff it:

Й тайкома ці три утіхи,
Наче добрі три вина,
Хай вілле в келих — пий до дна! [10: 458]

говорять про інше. Мова йде про те, що слід сповна насолодитися життям, не опустивши жодної його миті. Пори року В. Мисик, як і більшість поетів – скажімо поезія Дж. Кітса „The Human Seasons”, асоціює з циклами

<p><i>John Keats</i> The Human Seasons</p> <p>Four Seasons fill the Measure of the year; Four Seasons are there in the mind of Man. He hath his lusty spring when fancy clear Takes in all beauty with an easy span: He hath his Summer, when luxuriously He chews the honied cud of fair spring thoughts, Till, in his Soul dissolv'd they come to be Part of himself. He hath his Autumn ports And Havens of repose, when his tired wings Are folded up, and he content to look On Mists in idleness: to let fair things Pass by unheeded as a threshold brook. He hath his Winter too of pale Misfeature, Or else he would forget his mortal nature [30: 232].</p>	<p><i>Джон Кітс</i> Вік людини</p> <p>Чотири зміни бачимо щороку. Чотири їх і в смертного: весна, Коли так легко, як вода потоку, У душу ллється вся краса земна. Є в нього й літо: як сита медова, Тоді живить його хмільний запас Юнацьких спогадів; небесна мова Тоді чутніша. А в осінній час</p> <p>Він жадає тиші, й крила згорне, І, мерклим зором дивлячись на світ, Минатиме прекрасне й неповторне, Як те, до чого зник з дитячих літ. У нього є й зима: холодні сходи У темряву. Такий закон природи [10: 478]. (Переклав В. Мисик)</p>
--	---

людського життя. Тематика В. Мисиківі близька, і в оригінальній творчості він пропонує вірш: „Прозоріє душа”,

Дряхліють гнізда на розсохах віт –
І скрізь попід ними – тьмяна шкаралуца –
Немов би свята весняного слід...

Постарілося літо.
Мов старечі
Глибокi зморшки, залягли роки.
І пахне пусткою, як з печі
В удови
(В. Мисик, 1970 р.) [31].

в якому мова йде про *свято весняне* як про молодість та *літо*, яке наближає людину до схилу літ, бо далі іде *осінь*, а тоді *зима* – тобто завершення людської мандрівки, для якої відведений певний час. Однак, усі прагнуть цей Час перехитрити. У вірші „On Time” Джона Мільтона

<p><i>John Milton</i> On Time.</p> <p>FLY, envious Time, till thou run out thy race; Call on the lazy leaden-stepping hours, Whose speed is but the heavy plummet's pace; And glut thyself with what thy womb devours, Which is no more then what is false and vain, And merely mortal dross; So little is our loss, So little is thy gain. For when, as each thing bad thou hast entomb'd And last of all thy greedy self consumed, Then long Eternity shall greet our bliss, With an individual kiss; And Joy shall overtake us, as a flood, When every thing that is sincerely good, And perfectly divine, With truth, and peace, and love, shall ever shine, About the supreme throne Of Him, to whose happy-making sight, alone, When once our heavenly-guided soul shall climb, Then all this earthly grossness quit, Attired with stars, we shall for ever sit, Triumphing over Death, and Chance, and thee, O Time! [32: 35]</p>	<p><i>Джон Мільтон</i> Час</p> <p>Линь, заздравний Часе, до своєї грані, Важкі години підганяй, такі ж Загайливі, як гіри олов'яні; Всім насичайсь, усе, що схопиш, їж, Хоч то пожива, правда, й небагата — Пустий суетний блиск,— Малий для тебе зиск, Мала й для нас утрата. Бо як турнеш у тлін все грішне і слабе І потім пожереш нарешті сам себе, Тоді нас Вічність кожного в уста Цілунком щастя привіта.</p> <p>Нас повинь тоді залле — І все, що дорогого в світі є, Все високопрекрасне Засяє, наче сяєво незгасне, З Любов'ю, Миром, Істиною там, Де возсідає Сам, Що перед поглядом його живущим, Коли душа земний залишить плаз, Ми сядемо у світлі невмирущім, Зборовши Смерть, Судьбу й тебе, о Час! [33]</p> <p><i>(Переклав В. Мусик)</i></p>
---	---

бачимо, що він набуває кінцевої грані, коли людина вирушає у вічність. Цю концепцію В. Мусик передає у чотиристиху

У людності
Є два крила могутності:
Життя і смерть,
Лет у майбутнє...
(В. Мусик 1967 р.)[31]

чи, скажімо:

Ти так пристрасно стремиш вперед —
За ракетами, за громом-димом!
Часові назвавшись побратимом,
Вихваляєш безоглядний лет.

Та чекай: ти ж досі серед нас,
І від ґрунту ти не відриваєшся —
Ти, як водорість, лише звиваєшся,
Поки йде повз тебе струмись-час.
(В. Мусик, 1971р.) [там само].

Незважаючи на майже цілковиту відсутність любовної лірики в перекладному та оригінальному доробку В. Мисика, справжнього сенсу життя без кохання він не мислить, інакше „Капля каплюща / Одлічує хвилини / Пустого життя...” [34: 168].

Притаманна В. Мисикові-перекладачеві експресивність проривається при перекладі концептуальної метафори П. Б. Шеллі з „When the Lamp Is Shattered”.

O Love! who bewailest
The frailty of all things here,
Why choose you the frailest
For your cradle, your home, and your bier?
[35: 755]

Це ж ти проклинаєш
Непевну мандрівку земну!
Чому ж ти шукаєш
У непевнім колицку й труну?
[10: 424]

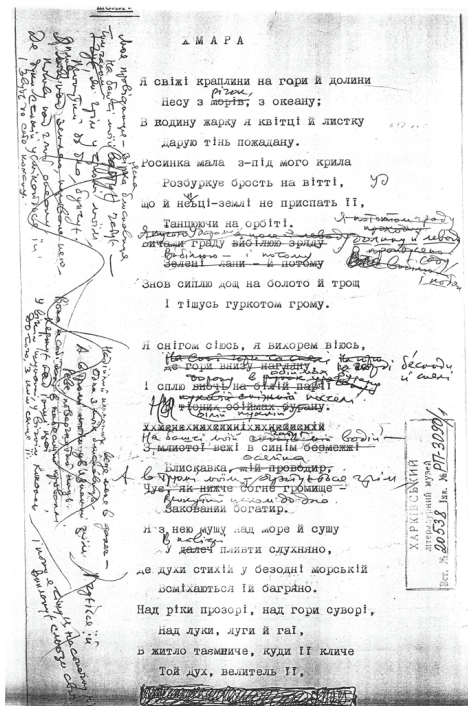
Тобто, любов, як і людське життя, має свій початок і кінець. В англійському тексті cradle символізує начало, home – обитель, серце, в якому живе любов, bier – могилу, гробницю, загибель кохання. У перекладі В. Мисика, home, з його конотативним навантаженням, втрачене. Натомість, перекладач дещо категоричний і акцентує на початку та кінці; він ототожнює любов з вище згадуваною людністю і дає їй лише два крила: життя і смерть. Концептуально, колицка в перекладі символізує народження; набуває конотативного нашарування: колицка, колицкова, колоситься, спокій; труна – смі-

ливе, однак виправдане рішення – окрім труни, як символу смерті, прочитується трунок – трунок кохання, який одночасно кульмінує як кінець конання, так і сповнене страждання життя без кохання, що є власне лейтмотивом аналізованої поезії.

Останнім етапом є повторне зв'язання з текстом оригіналу. Пропонуємо візуальний приклад того, як це виглядало в творчій майстерні В. Мисика (слід зазначити, що до певних творів В. Мисик повертався по кілька разів протягом багатьох років).

Еволюцію творчості В. Мисика можна пояснити його ж словами: „Треба розвивати в собі те, що Станіславський (для акторів) назвав нервом творчості.” „Треба ширших інтересів. Більше знати”... „Без уміння самотійно працювати – талант швидко занепадає.”

Критику В. Мисик вважав найдійовішим засобом естетичного виховання (нагадаймо, що критика М. Зерова зіграла не останню роль в формуванні В. Мисика-поета). Наголошував на но-

ваторстві в поезії. Новаторство не обмежується тільки новими ритмами, образами, римами, а мусить бути тісно зв'язаним з потребами життя, а саму поезію В. Мисик називав ґрунтом і основою всіх літературних жанрів. Цитуючи Делакруа, В. Мисик підкреслює, що „треба невтомно вивчати техніку свого мистецтва, щоб не думати про неї у хвилини творчості”. „Література (велика) надзвичайно трудомістка. Подвиг праці, самопожертва”. В. Мисик рекомендує „вчитися мови у Рильського і інших словолюбів”. (Цитовано зі статті „Життя вимагає новаторства...”[36])

Підсумуймо, В. Мисик як перекладач починає з перекладів німецьких народних пісень та поезії Р. Бернса, яка відома своїми народно-пісенними мотивами, після цього настає перехідний період, де В. Мисик працює над прозовим перекладом та перекладом драми, наступний етап – це переклади поетів-класиків європейських літератур та поетів Сходу, чий філософські погляди були близькими В. Мисикові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочур Г. Василь Мисик: Перші кроки / Г. Кочур // Дніпро. – 1989. – № 1 – С. 65 – 68.
2. Лист В. Мисика до М. Зерова, датований 18. 03. 1926 р. – Харківський літературний музей, НДФ 11279/11.
3. Лист А. Казки до П. Тичини, датований 11. 02. 1925 р. – передруковано з: *Кочур Г. Василь Мисик: Перші кроки / Г. Кочур // Література та переклад: Дослідження. Рецензії. Літературні портрети / Упоряд. А. Кочур, М. Кочур; передм. І. Дзюби, Р. Зорівчак. – К.: Смолоскип, 2008. – Т. 1. – С. 503.*
4. Норд В. Войовничий провінціалізм [рецензія на видання: О. Ведміцький. Покуси. ДВУ, 1928. – 90 с.] / В. Мисик // Молодняк. – 1928. – № 12. – С. 81 – 83.
5. Лист А. Казки до В. Мисика, від 9 березня 1927 р. – передруковано з *Кочур Г. Василь Мисик: Перші кроки / Г. Кочур // Дніпро. – 1989. – № 1 – С. 65 – 68.*
6. Бернс Р. „Пісня” (із поеми „Веселі бригади”) / Р. Бернс; пер. В. Мисик // Червоний шлях. – 1930. – №9. – С. 54 – 55.
7. Мисик В. Роберт Бернс. Шотландський революційний поет епохи промислової революції / В. Мисик // Червоний шлях. – 1931. – №4. – С. 92 – 105.
8. Лист Р. Доценка до М. Таран-Мисик, датований 31. 12. 89 р. – Харківський літературний музей, Вст.18561 РП-2499/1.
9. Зеров М. У справі віршового перекладу. Нотатки / М.Зеров // Життя й революція. Місячник. – Харків: ДВУ. – Книжка ІХ. – Вересень, 1928. – 192 с. – С. 133 – 146.
10. Мисик В. О. Захід і Схід: Переклади / В. О. Мисик / Авт. передм. О. І. Никанорова. – К.: Дніпро, 1990. – 543 с.
11. Шевченко О. Н. Языковая личность переводчика: На материале дискурса Б. В. Заходера : Дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 : Волгоград, 2005 255 с. РГБ ОД, 61:05-10/1458.
12. Коломієць Л. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії): Монографія / Л. Коломієць. – К.: Вид-чо-поліграф. Центр “Київський університет”, 2004. – 522 с.

13. Шерех Ю. Легенда про український неокласицизм (уривки) / Ю. Шерех // Наш сучасник Микола Зеров. – Луцьк: ВМА „Терен”, 2006. – С. 178 – 198.
14. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя / Т. Шмігер. – К.: Смолоскип, 2009. – 342 с.
15. Зорівчак Р. Зеровіана Григорія Кочура / Р. Зорівчак // Дзвін. – 2005. – №5-6. – С. 133-135.
16. Гантенко А. Всесвіт у собі вмістить [Інтерв'ю з Василем Мисиком] / А. Гантенко, В. Грабовський // Літ. Україна. – 1980. – 9 вересня. – С. 2.
17. Longfellow H. The Complete Poetical Works of ... / H. Longfellow. – Cambridge: The Riverside Press, 1898. – 677 p.
18. З листування М. К. Зерова // Радянське літературознавство. – 1988. – № 4. – С. 33–49. – Вступ, коментарі і підготовка листів до друку Толстовка В. О.
19. Мисик В. Микола Зеров на півночі [Оповідання] / В. Мисик // Прапор, 1990. – №4. – С. 50–57.
20. Мисик В. Спогад про Зерова / В. Мисик // Літ. Україна, 1987, 7 липня.
21. Мисик В. Сторінка пам'яті / В. Мисик // Літ. Україна, 1987, 7 липня.
22. Лист В. Мисика до М. Зерова, датований 2. 12. 1926 р. – Харківський літературний музей, НДФ 11279/11.
23. Lyrics of the French Renaissance: *Marot, Du Bellay, Ronsard* / Introduction by Hope Glidden. – The University of Chicago Press. Yale Univeristy, 2002.
24. Зеров М. Вибране / М. Зеров; ред і вступ. ст. М. Рильського. – К.: Дніпро, 1966. – 540 с.
25. Кияк Т. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Т. Кияк, О. Огуй, А. Науменко. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 592с.
26. Комков О. А. Понятіе ИНТЕРПРЕТАЦИИ в историко-культурном контексте европейской герменевтики / О. А. Комков // Вестн. Моск. ун-та. – Сер. 19. – 2009. – №3. – С. 50–58.
27. Мисик В. О. Зустрічі: Статті, нариси / В. О. Мисик. – Х.: Прапор, 1982 – 133с.
28. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики: підручник / Ф. Бацевич. – 2-ге вид. доп. – К.: ВЦ „Академія”, 2009. – 376 с.
29. Семенюк О. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. / О. Семенюк, В. Парашук. – К.: ВЦ „Академія”, 2010. – 240 с.
30. Keats J. The Complete Poems / John Keats; ed. John Barnard – New York: Penguin Books, 1988. – 754 p.
31. Мисик В. Ростуть думки, слова... / В. Мисик // Літ. Україна. – 1987. – 23 липня – С. 7.
32. Milton J. Complete Shorter Poems / John Milton; ed. Stella P. Revard. – Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. – 580 p.
33. Мільтон Дж. Час [поезія] / Дж. Мільтон; пер з англ. В. Мисик. – Харківський літературний музей, Вст. № 19270 РП-2768.
34. Мисик В. Гетьманівна / В. Мисик // Лан. Вибране. – К.: Дніпро. – 1970. – С. 167–196.
35. Shelley P. B. When the Lamp Is Shattered / Percy Bysshe Shelley // The Norton Anthology of English Literature: fifth edition. – New York-London: W. W. Norton & Company, 1986. – Vol. 2. – P. 755–756.

УДК 821.134.2(866)'06.02

Оржицький І.О.
(Харків, Україна)

ДО ДЖЕРЕЛ МАГІЧНОГО РЕАЛІЗМУ: ЕКВАДОРСЬКИЙ СЛІД

Стаття присвячена з'ясуванню початків магічного реалізму в Латинській Америці. Розглянуто деякі твори еквадорських прозаїків, надруковані до 1949 р., наголошено підставові риси їх поетики та зроблено спробу пояснити причину неуваги до еквадорського досвіду в контексті магічного реалізму.

Ключові слова: магічний реалізм, еквадорська література, Деметріо Агілера Мальта, Хосе де ла Квадра.

Статья посвящена поиску истоков магического реализма в Латинской Америке. Рассмотрены некоторые произведения эквадорских прозаиков, напечатанные до 1949 г., выделены основные черты их поэтики и осуществлена попытка объяснить причину невнимания к эквадорскому опыту в контексте магического реализма.

Ключевые слова: магический реаллизм, эквадорская литература, Деметрио Агилера Мальта, Хосе де ла Квадра.

The article deals with the early stages of magical realism in Latin America. It considers works by Ecuadorian writers published before 1949, highlighting the hallmarks of their style and venturing an explanation for the regrettable oversight of the Ecuadorian experience in the framework of studies on magical realism.

Key words: magical realism, Ecuadorian literature, Demetrio Aguilera Malta, José de la Cuadra.

Попри те, що латиноамериканський магічний реалізм є достатньо вивченим явищем у плані ідейно-художньому й стилістичному та стосовно персонального вкладу найвидатніших майстрів слова у його розвиток, залишається не з'ясованим питання часу появи перших художньо вартісних творів, що могли би відповідати сучасним уявленням про цю літературну течію. Точкою відліку магічного реалізму в латиноамериканській літературі більшість дослідників вважають 1949 р., коли були опубліковані повість кубинця Алехо Карпент'єра «Царство від світу цього» та роман «Маїсові люди» гватемальця Мігеля Анхеля Астуріаса, згодом нобелівського лауреата. Дехто вказує також на 1935 рік, коли побачила світ збірка Х.Л. Борхеса «Всесвітня історія безчестя», що, можливо, не зовсім слушно під методологічним оглядом, але розважання на цю тему вийшли би за рамки, можливі для пропонованої публікації; до того ж, як буде показано, має йтися про ще ранішу дату.

© Оржицький І.О., 2011